

Üçüncü Şahısların Değerlendirmesi 2008

Japonya Dışışleri Bakanlığı

Ülke Yardım Değerlendirmesi (Türkiye)

Özet

Mart 2009

Önsöz

Bu rapor, ODA(Resmi Kalkınma Yardımı) değerlendirme uzmanları kurulunun, Dışışleri Bakanlığı Uluslararası İşbirliği Departmanı tarafından gelen talep üzerine gerçekleştirdiği (Türkiye için Ülke Değerlendirmesi) çalışmasının düzenlenmiş halidir.

Japonya Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) 1954 yılında kurulduğundan bu yana, gelişmekte olan ülkelerin istikrarı ve kalkınmasının yanı sıra uluslararası toplumların çağa uygun olarak değişen meselelerini çözmeye katkıda bulunarak Japonya'nın güvenlik ve refahı için çalışmayı amaçlamaktadır. Bugün, gerek ulusal, gerekse uluslararası sahada, daha kaliteli, daha etkili, daha verimli yardım uygulamaları talep edilmektedir. Dışışleri Bakanlığı, ODA' nın düzenleyici otoritesi olarak, ODA' nın uygulama yönetimi ve halka hesap verebilme sorumluluğunu garanti etme amaçlarıyla ODA değerlendirme raporunu hazırlamaktadır. Bu değerlendirme, 1998 yılında yapılan Ekonomik İşbirliği Politik Tedbirler Konferansı'nın ardından, Türkiye'ye yapılan Japonya yardımlarının doğruluğunu, sonuçlarının etkinliğini, sürecin uygunluğunu inceleyip, bundan sonrası için daha etkili, verimli yardım uygulamalarına referans olması için bir kılavuz ve önerge özelliği taşır. Ayrıca, değerlendirme sonucunun resmi olarak duyurulması ile hesap verme sorumluluğunun yerine getirilmesi amaç edinilmiştir.

Bunun yanında, ODA Değerlendirme Kurulu, değerlendirmenin nesnelliğini artırmak için biraraya getirilmiş Dışışleri Bakanlığı Uluslararası İşbirliği Bölümü Başkanı'nın kişisel olarak oluşturduğu bir topluluktur. Dışışleri Bakanlığı Uluslararası İşbirliği Bölümü tarafından, ODA değerlendirmesinin yapılması istenmiş, değerlendirme yöntemine karar verilerek, değerlendirme yapılmış, sonuç rapor olarak toparlanmıştır. Bu değerlendirme, Dışışleri Bakanlığı Uluslararası İşbirliği Bölümü'ne referans olması için hazırlanmıştır. Bu değerlendirme sırasında, ODA değerlendirme uzman kurulu üyesi Katsuya Mochizuki sorumluluğu üstlenmiştir.

Söz konusu değerlendirmeler esnasında, Hitotsubashi Üniversitesi'nden Prof. Dr. Naito Masanori' nin başta fikirleri olmak üzere, birçok konuda yardımlarına başvurulmuştur. Yine, Dışışleri Bakanlığı, JICA (eski JBIC' i içinde barındıran) ve bölgedeki ODA çalışma kolunun işbirliği sağlanmıştır. Burada, kalpten şükranlarımızı sunmak isteriz. Ayrıca, Dışışleri Bakanlığı Uluslararası İşbirliği Bölümü Değerlendirme Dairesi tüm düzenlemeleri yapmış, Dışışleri Bakanlığı'nın bazı işleri tevdi ettiği "Global Link Management, Inc." firması bir dizi bilgi toplama ve analiz işleri ile yardımcı işleri yürütmüştür. Son olarak, bu raporda belirtilen düşünceler, Japon hükümeti ve diğer ilişkili kurumların duruşlarını yansıtmamaktadır.

Mart 2009

ODA Değerlendirme Uzmanları Kurulu

Hiromitsu MUTA	Tokyo Teknoloji Üniversitesi Yönetim Kurulu Üyesi, Rektör Yardımcısı
Kiyoko IKEGAMI	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)Tokyo Ofisi Direktörü
Yoshikazu IMAZATO	Tokyo Shimbun Gazetesi Eski Baş Yazarı
Izumi OHNO	Ulusal Politika Çalışmaları Lisans Enstitüsü, Profesör
Yayoi TANAKA	Ulusal Akademik Dereceler ve Üniversite Değerlendirme Enstitüsü, Yardımcı Profesör
Masato NODA	Nagoya STK Merkezi Yetkili Müdür Murahhas Üye / Chubu Üniversitesi, Yardımcı Profesör
Hiroko HASHIMOTO	Jumonji Üniversitesi, Sosyal ve Enformasyon Bilimleri Fakültesi, Profesör
Katsuya MOCHIZUKI	Gelişmekte Olan Ekonomiler Enstitüsü, Disiplinler Arası Çalışmalar Merkezi, Sorumlu Direktör
Tatsufumi YAMAGATA	Disiplinler Arası Çalışmalar Merkezi, Fakirliği Azaltma ve Sosyal Gelişme Grubu Direktörü / Gelişmekte Olan Ekonomiler Enstitüsü, IDE Kalkınma Okulu (IDEAS), Profesör

Türkiye Ülke Değerlendirme Taslağı -Ana Taslak-

1. Ülke: Türkiye	
2. Değerlendiren Kişiler:	
(1) Baş Değerlendirme Uzmanı: Prof. Katsuya Mochizuki (Sorumlu Müdür, Disiplinler-arası Çalışmaları Merkezi, Gelişen Ekonomiler Enstitüsü)	
(2) Danışman: Prof.Dr. Masanori Naito (Profesör, Küresel Sorunlar Enstitüsü, Hitotsubashi Üniversitesi)	
(3) Danışman: Global Link Management Inc.	İstanbul'daki Köprülerin Depreme Karşı Güçlendirilmesi (İkili Kredi İşbirliği) Projesi'nin Saha Ziyareti
3. Değerlendirme Süresi: Haziran 2008 – Mart 2009	

Ana Taslak

1. Değerlendirme Sonuçları

(1) Politikaların Uygunluğu

Japonya'nın Türkiye'ye yaptığı yardım politikaları, Japon ODA politikaları açısından ve Türkiye'nin ülke kalkınma planları, Türk tarafının mevcut ihtiyaçları, uluslararası öncelikli meseleler, diğer yardım kurumlarının yardım politikaları gibi birçok açıdan genel olarak son derece uygundur. Ancak, (Güney-Güney İşbirliği), (Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması), ayrıca Türk tarafının talep ettiği yüksek teknoloji konularında yeni bir takım işbirliği yollarının araştırılması gereklidir.

(2) Sonuçların Etkinliği

Japonya'nın Türkiye'ye olan yardımları 5 önemli başlıkta olmak üzere, her biri ayrı ayrı semerelerini vermiştir. Yine, geçtiğimiz on yıl boyunca Türkiye'ye yapılan Japonya yardımlarıyla ilgili olarak, İstanbul ilinin trafik çevre iyileştirmeleri ve ekonomik-sosyal kalkınmasına dair iyi sonuçların ve etkilerin çıkacağı beklentiler ve eğitim projeleri ile insan kaynaklarının geliştirilmesine yapılan katkılar teyit edilmiştir.

(3) Sürecin Uygunluğu

Japonya'nın Türkiye'ye yapmış olduğu yardımların karar verme ve uygulama aşamaları son derece uygundur. Fakat diğer taraftan Japonya'nın yapmış olduğu yardımların kamuoyu tarafından yeterince bilinmediği, yardımların yürürlüğe konulması sırasındaki prosedürün kolaylaştırılması ve hızlandırılması ile ilgili olarak bazı iyileştirmelerin yapılması gerektiği

tespit edilmiştir.

2. Temel Öneriler

- (1) Önemli Başlıklarda “Seçim ve Yoğunlaşma”
- (2) Ortadoğu istikrarına ve kalkınmasına katkıda bulunabilmek için (Güney-Güney İşbirliği’nin) teşviki.
- (3) İşbirliğinden doğan sonuçların hayata geçirilmesi ve sürdürülmesi.
- (4) Kısıtlanmış yardım projelerinin esas noktalarının ön plana çıkarılması.
- (5) Yeni yardım projelerinden biri olan (Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bilimsel ve Teknik Araştırma İşbirliği Projesi’nin) uygulanması.
- (6) “Türkiye'deki Japon Yılı” (2010) vesilesiyle karşılıklı projelerin teşviki.
- (7) Yardım politikalarına karar verme ve uygulama aşamalarının iyileştirilmesi.

(Not: Özet kısmında belirtilen düşünceler Japon hükümeti ya da diğer kurumların bakış açısını ya da duruşunu yansıtmamaktadır.)

İçerik

Önsöz

ODA Değerlendirme Uzmanları Kurulu

Türkiye Ülke Değerlendirme Taslağı -Ana Taslak-

İçerik

Saha Araştırması Resimleri

Türkiye Haritası

Bölüm 1 Değerlendirmenin Amacı ve Uygulama Prensipleri

- 1-1 Değerlendirmenin Arka Planı ve Amacı
- 1-2 Değerlendirmenin Konusu
- 1-3 Değerlendirmenin Uygulama Yöntemi ve Değerlendirmenin Çerçevesi
- 1-4 Değerlendirmenin Basamakları
- 1-5 Değerlendirme Üzerindeki Sınırlandırmalar

Bölüm 2 Değerlendirmenin Sonucu

- 2-1 Politikaların Uygunluğu
- 2-2 Sonuçların Etkinliği
- 2-3 Sürecin Uygunluğu

Bölüm3 Öneriler

- 3-1 Dört Önemli Başlıkta “Seçim ve Yoğunlaşma”
- 3-2 Ortadoğu'nun İstikrarı ve Kalkınmasına Katkıda Bulunabilmek İçin (Güney-Güney İşbirliğinin) Teşviki
- 3-3 İşbirliğinden Doğan Sonuçların Hayata Geçirilmesi ve Sürdürülmesi
- 3-4 Kısıtlanmış Yardım Projelerinin Esas Noktalarının Ön Plana Çıkarılması
- 3-5 Yeni Yardım Projelerinin Uygulanması.
- 3-6 “Türkiye'deki Japon Yılı” Vesilesiyle Karşılıklı Projelerin Teşviki ve Kamuoyu Bilgilendirmesinin Kuvvetlendirilmesi
- 3-7 Yardım Politikalarına Karar Verme ve Uygulama Aşamalarının İyileştirilmesi

Saha Araştırması Resimleri

Tarım Bakanlığındaki Görüşme

İstanbul'daki Köprülerin Depreme Karşı Güçlendirilmesi (İkili Kredi İşbirliği) Projesi'nin Saha Ziyareti

Diyarbakır'ın (Baęlar) Yoksul Bölgesinde Oturan Çocuklar İçin Oluşturulmuş Eğitim Destek Merkezinin (Yerel Hibe) Ziyareti

İstanbul Boğazı Tüp Geçit Projesi'nin (İkili Kredi İşbirliği) Saha Ziyareti

Saha Araştırması Resimleri

Yoksul Bölgelerde Oturan Anne ve çocuklar   in Yapılmış Eğitim Merkezlerinin (Yerel Hibe) Ziyareti

(Kültürel Hibe) Kaman Kale h y k Arkeoloji Müzesinin Sahasının Ziyareti

(Teknik  řbirliđi Projesi) Otomasyon Teknolojileri Eğitimi ve Planlaması Proje Sahasının Ziyareti

(Teknik  řbirliđi Projesi) Doğu Karadeniz Bölgesi Tarımsal Gelişim Projesi Saha Ziyareti

Türkiye Haritası

Bölüm 1 Değerlendirmenin Amacı ve Uygulama Prensipleri

1-1 Değerlendirmenin Arka Planı ve Amacı

Türkiye, Japonya'nın (Ülkesel Yardım Planı) içindeki hedef ülkelerden biri olmadığı için 1998 yılındaki (Ekonomik İşbirliği ve Politik Tedbirler Konferansı'nda) belirlenen 4 önemli başlık (Çevrenin iyileştirilmesi, ekonomik-sosyal kalkınma için insan kaynaklarının geliştirilmesi, bölgesel dengesizliklerin azaltılması için tarım ve balıkçılık ayrıca halk sağlığı, gibi temel yaşam ihtiyaçlarında (BHN) iyileştirmeler, altyapı hizmetleri ve (Güney-Güney İşbirliği) merkezli yardım uygulamaları yapılmaktadır. Bunların yanı sıra, 1999 yılında Türkiye'nin kuzeybatısında meydana gelen depremden sonra, deprem önlemlerinin artırılması, afet yönetiminin kuvvetlendirilmesi gibi alanlarda da yardımlar verilmektedir.

2008 yılı, 1998'de gerçekleştirilen Ekonomik İşbirliği ve Politik Tedbirler Konferansının onuncu yılıdır. 1998 yılından bu yana, on yıllık dönem içinde Türkiye siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan önemli merhalelerden geçmiştir. Bu 10 yıllık dönem içerisinde siyasi ve sosyal durumdaki değişiklikleri temel alarak, Japonya'nın Türkiye'ye uyguladığı yardımları genel anlamda değerlendirip, bundan sonraki yardım politikalarının taslak ve uygulamalarına katkıda bulunacak somut önerileri çıkarmak amacıyla bu değerlendirme çalışmasını yapmaya karar verdik.

Bu değerlendirmede, bütün bu arka plandaki gelişmeler temel alınarak, (1) Japonya'nın Türkiye'ye yaptığı yardım politikaları genel olarak değerlendirilmek suretiyle, şimdiye kadarki olumlu sonuçlar teyit edilip, Yeni Sanayileşmekte Olan Ülke Türkiye'ye bundan sonra yapılacak yardımların taslaklarının ve yardımların etkili ve verimli uygulanmasına katkı sağlayacak önerilerin alınması, (2) Değerlendirme sonuçlarının resmi ilanı ile kamuoyuna hesap verilebilmesi, (3) Söz konusu ülke hükümeti ve kurumlarından ilgili kişilere ve diğer yardım kurumlarına değerlendirme sonuçlarının verilmesiyle ileriki zamanlarda Türkiye'deki gelişime referans olabilecek bilginin temin edilmesi, (4) Japonya'daki "ODA" 'nın halkla ilişkilerine katkıda bulunulması amaç edinilmiştir.

1-2 Değerlendirmenin Konusu

Türkiye, Japonya'nın (Ülkesel Yardım Planı) içindeki hedef ülkelerden biri olmadığı için 1998 yılındaki (Ekonomik İşbirliği ve Politik Tedbirler Konferansı'nda) belirlenen 4 önemli başlıkta yardım gerçekleştirmiştir. Bu yüzden, bu değerlendirmede söz konusu konferansın gerçekleştirdiği 1998 yılından 2007 yılına kadarki zaman diliminde başlamış olan, devam eden veya bitmiş olan hükümetler arası ikili kredi, hibe, teknik işbirliği gibi tüm yardım projelerini konu almaktadır. Ayrıca, (Ekonomik İşbirliği ve Politik Tedbirler Konferansı) Temmuz 2008'de on yıl aradan sonra düzenlendiği için söz konusu konferans da değerlendirmenin bir konusu oldu.

1-3 Değerlendirmenin Uygulama Yöntemi ve Değerlendirmenin Çerçevesi

(ODA Değerlendirme Yönergesi) 4.Nüsha (Nisan 2008) ve ODA Uzmanlar Kurulu'ndaki tartışmalar temel alınarak, (Politikaların Uygunluğu), (Sonuçların Etkinliği),(Sürecin Uygunluğu) olmak üzere üç bakış açısından kapsamlı olarak incelendikten sonra değerlendirme yapılmıştır. Somut olarak ise, araştırma kurulunu oluştururken, değerlendirmenin uygulama planına karar verildi. Bunun yanı sıra, ülke içindeki kaynaklar

taranıp, kişilerle mülakatlar düzenlendi ve saha araştırmasının peşi sıra son rapor hazırlandı. (Değerlendirmenin Genel Çerçevesi) aşağıdaki gibidir.

(1) Politikaların Uygunluğu

Türkiye'ye yapılan yardımların uygunluğu ile ilgili olarak, (i) Japonya ODA üst düzey politikaları (Yeni ve eski ODA prensipleri, yeni ve eski ODA orta vadeli politikaları), (ii) Türkiye'nin kalkınma planı, (iii) Mevcut ihtiyaçları, (iv) Uluslararası öncelikli meselelerle olan uygunluk (Milenyum Kalkınma Hedefleri (MDGs) gibi) , (v) Diğer yardım kurumlarının yardım eğilimleriyle kıyaslanarak, Japonya'nın Türkiye'ye olan yardımlarının bütünlüğü araştırıldı.

(2) Sonuçların Etkinliği

Türkiye'ye karşı yardım politikaları ve yardım faaliyetlerinin sonuçları, amaca ulaşmada etkili miydi diye değerlendirme yaptık. Somut olarak, Japon yardımlarının önemli başlıkları olan (i) Çevrenin İyileştirilmesi, (ii) Ekonomik-Sosyal gelişme için İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi, (iii) Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması için tarım ve balıkçılık ayrıca halk sağlığı gibi temel yaşam ihtiyaçlarında (BHN) iyileştirmeler ve (iv) (Güney-Güney İşbirliği), (v) (Deprem önlemlerinin artırılması, afet yönetiminin kuvvetlendirilmesi) 5 alana odaklanılıp, her bir alanda, yardımların başarısının tasnifi ve analizi yapılmıştır. Ayrıca, uluslararası kurumlara katkılar yapılarak Japonya'nın yardım karnesini kuvvetlendirmenin yanı sıra, geçtiğimiz on yıl boyunca Türkiye'nin son derece hızlı sosyo-ekonomik kalkınmasına Japonya'nın yardımları ile yaptığı katkının ne denli olduğu test edildi.

(3) Sürecin Uygunluğu

Türkiye'ye yapılan yardımların karar ve uygulama aşamalarıyla ilgili olarak, sürece direkt iştirak eden Japon ve Türk tarafındaki organizasyon ve yapılar düzenlenip, özellikle, Japon yardım uygulama kurumunun (JICA ve eski JBIC) yardım uygulama planları, prensipleri ve açtıkları konu başlıklarının uygunluğu incelendi. Yine, yardım oluşumları (projeler) arasındaki işbirliği ve diğer yardım kuruluşları ile olan işbirliği ayrıca, halkla ilişkilere olan girişim analiz edildi.

1-4 Değerlendirmenin Basamakları

Söz konusu araştırma, Haziran 2008'den Mart 2009 tarihine kadarki dönemde, değerlendirme uzmanları ve JICA, eski JBIC' den oluşan araştırma kurulunca aşağıdaki sıraya göre gerçekleştirilmiştir.

1. Değerlendirmenin Uygulama Planının Oluşturulması

Değerlendirme ekibi, değerlendirmenin sorumlusunun direktifleri ve denetimleri altında, Dışişleri Bakanlığı ve uygulamayı yapan kurumların ilgili bölümleri ile fikir alışverişi yaparak, değerlendirmenin amacını ve konusunu açık hale getirip, yine, değerlendirmenin bakış açısını belirlemişlerdir. Sonrasında, uygun değerlendirme yöntemini belirleyip, iş programını da kapsayan değerlendirmenin uygulama planına karar vermiş, ODA değerlendirme uzmanları kurulundan onay almıştır.

2. Yazılı Belge ve Mülakatlar (Ülke içinde bilgi toplama)

Yukarıda madde 1'de oluşturulan değerlendirme planına sadık kalarak, belge araştırmaları ve Dışişleri Bakanlığı ve uygulayıcı kurumların ilgili kişileri ile mülakat yapılarak bilgi toplama ve tasnifi yapıldı.

3. Saha Çalışması

Ülke içindeki araştırma sonuçlarını temel alarak, 26 Ekim 2008 tarihinden 9 Kasım tarihine kadar (toplam 15 gün) saha çalışması yapıldı. Saha çalışması sırasında, Ankara, Trabzon, Diyarbakır, İzmir ve İstanbul olmak üzere toplam 5 şehir ziyaret edilip, Japon ve Türk tarafların ilişkili kurumları, kültürel hibe, halk tabanlı projeler ve insani güvenlik yardımları ile ilişkili yerel kurumlar, ana yardım kuruluşlarından ilgili kişilerle yapılan görüşmeler ve açılan konu başlıklarının tetkiki gerçekleştirildi.

4. Ülke İçindeki Analiz ve Raporun Hazırlanması

Ülke içindeki araştırmalar ve saha çalışmalarından elde edilen bilgiler "yönerge" ışığında analiz edilip, rapor olarak toparlandı.

1-5 Değerlendirme Üzerindeki Sınırlamalar

1. Bilgi Toplama Sırasında Karşılaşılan Sınırlamalar

Bu değerlendirmede, çeşitli belgeler, kaynaklar ve mülakatlar üzerinden bilgi toplandı. Fakat, değerlendirmenin konusu olan 1998'den 2007'ye kadar ki zaman dilimi son derece uzun bir süre olduğu için, bir kısım belgenin içinde elde etmesi zor olanlar da oldu. Yine, saha çalışması esnasında değerlendirme süresi kısıtlı olduğu için, tüm ilişkili kurumların ve konu başlıklarının tetkikinin mümkün olmaması, sınırlamanın en önemli nedeni olarak sunulabilir.

2. “Sonuçların Etkinliğinin Değerlendirilmesi” ile ilgili sınırlamalar

Bu değerlendirmede, geçtiğimiz (1998'den 2008'e kadar) on yıl boyunca gerçekleşen Japonya'dan Türkiye'ye yapılan yardımların etkinliği incelendi. Fakat Japon yardım politikaları ile ilgili olarak netice göstergesi olmadığı için, başarı seviyesi doğru bir şekilde ölçülemedi. Ayrıca, yardım alan ülkedeki neticeler sadece tek bir ülke ya da kurumun yardım faaliyetleri olmadığı için, her bir önemli başlıkta, Japonya yardımlarının etkinliğini ayrıntılı ölçmek son derece zordu. Dahası, bu değerlendirmenin konu başlıklarının içerisinde hali hazırda yürütülmekte olan konu başlığı sayısı da çok olduğu için, bu projelerin semereleri ve neticeleri hakkında ön bir tahmin yapılmasından kaçınılmıştır. Dolayısıyla, sonuçların etkinliğinin incelenmesi sırasında, her bir önemli başlıkta mevcut durum ve yardım kuruluşunun yardımları genel anlamda incelenmiştir. Belge araştırması, ülke içi ve sahadaki araştırmalar esnasında yapılan görüşmeler ile elde edilen nitel veriler başta olmak üzere, yukarıda belirtilen başlıklarda Japonya'nın yapmış olduğu katkı incelenmiştir.

Bölüm 2 Değerlendirmenin Sonuçları

2-1 Politikaların Uygunluğu

Politikaların uygunluğuyla ilgili olarak, yani Japonya'dan Türkiye'ye yapılan yardım politikaları ile ilgili olarak; Japonya ODA politikaları, Türkiye Ulusal Kalkınma Programı, Türk tarafının mevcut ihtiyaçları, Uluslararası öncelikli meseleler (Milenyum Gelişim Hedefi (MDGs) vs.), diğer yardım kuruluşlarının yardım politikaları olmak üzere 5 açıdan değerlendirme yaptık. Bunun sonucu olarak, genel anlamda politikaların son derece uygun olduğu sonucuna varıldı. Türkiye Ulusal Kalkınma Programı ve Türk tarafının mevcut ihtiyaçlarıyla ilgili yapılanların, uygunluk seviyesini yükseltmesinin sebebi, ihtiyaç sorgulamaları esnasındaki görüşmelerde, Türkiye'nin gelişim ihtiyaçlarını kavramak için gösterilen çabalaradır.

1998 yılında gerçekleştirilen (Ekonomik İşbirliği ve Politik Tedbirler Konferansı'nda) belirlenen 4 önemli başlıkta ("Çevrenin iyileştirilmesi", "Ekonomik-sosyal kalkınma için insan kaynaklarının geliştirilmesi", "Bölgesel dengesizliklerin azaltılması için tarım ve balıkçılık, ayrıca halk sağlığı, temel yaşam ihtiyaçlarında (BHN) iyileştirmeler ve altyapı hizmetleri" ve "Güney-Güney İşbirliği" gibi yardım uygulamaları yapılmıştır. Ayrıca, 1999 yılında Türkiye'nin kuzeybatısında meydana gelen depremde sonra eklenen (Deprem önlemlerinin arttırılması, afet yönetiminin kuvvetlendirilmesini) de içeren 5 önemli başlığa 10 yıldır destek sürdürülüyor. Bütün bu 5 önemli başlığın her birinin Türk tarafının ihtiyaçlarını yansıttığı Türk yetkililer de belirtmektedir. Özellikle, Japonya'dan Türkiye'ye yapılan yardımlar içinde, (Deprem önlemlerinin arttırılması, afet yönetiminin kuvvetlendirilmesi) ile ilgili alanlarda, diğer yardım kuruluşlarıyla kıyaslandığında Japonya'nın nispi üstünlüğü söz konusudur. Yine, çok hızlı bir şekilde endüstrileşmenin sürdüğü Türkiye'de, (Çevreye) yönelik yardımlar önemlidir. "Bölgesel dengesizliklerin azaltılması" ve "insan kaynaklarının geliştirilmesi" de özellikle yerelden yönetim ve yerel idarelerin etkinliğini arttırmaya çalışan Türkiye'nin ihtiyaçlarıyla örtüşüyor. Diğer taraftan, önemli yardım başlıklarından biri olan "Güney-Güney İşbirliği" ile ilgili olarak, şimdiye kadarki işbirliği çalışmaları uygundur. Fakat "Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) tarafından çevre ülkelere yapılan yardımların genişlemesi, bu yöndeki işbirliği çalışmalarının incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. "Bölgesel dengesizliklerin azaltılması" hususunda, Türk tarafının ihtiyaçlarıyla örtüşme sağlandıysa da, bu alanla ilgili olarak, Türkiye kendine has büyük ölçekli projelerde ilerlemeler kaydettiği için, bu sorunun Türkiye'nin kendisi tarafından çözümlenebileceği görüşü hâkimdir.

Ayrıca, Japonya'dan Türkiye'ye yapılan yardımlar içinde yer almasa da, Türk tarafındaki ilgili kurumlardan en fazla talep edilen yüksek teknoloji alanındaki işbirliği ilişkisinin yapılandırılmasıyla ilgili olarak, incelemelerin yapılması gereklidir.

2-2 Sonuçların Etkinliği

(Sonuçların Etkinliğinin) değerlendirilmesinde, geçtiğimiz 10 yıl süresince (1998'den 2007'ye kadar) gerçekleştirilen 5 önemli başlıktaki yardımların ayrı ayrı etkinlikleri incelendi. Değerlendirme ile ilgili sınırlamalardan dolayı, her bir önemli başlığın sonuçlarını nicel olarak anlayabilmek zor olmuştur. Ancak, bu başlıkların her biri önemli neticeler verdiği için sonuç olarak, etkinliklerinin yüksek olduğu hükmüne varabiliriz. Saha çalışmaları

esnasında, Türk tarafındaki ilişkili kurumlardan, Japonya yardımlarının katkıları hakkında iyi ifadeler duyduk. Her bir projenin iyi sonuçlar vermesini sağlayan önemli sebepler olarak; Türk tarafının politikaları ve endüstri dünyasının ihtiyaçlarıyla ilgili fikir birliğinin olması, uzun vadeli ve sürdürülen destekler sayesinde geçmişteki teknik işbirliklerinin semerelerinin, bilgilerinin ve tecrübelerinin uygulamaya konması, Türk tarafının yüksek seviyedeki kendi kendine yetebilirliği, Japonya'nın nispi olarak üstün olduğu alanlara destek vermesi (özellikle, deprem, afet önleme ve ileri teknoloji transferi), projeler arasındaki işbirliğinden kaynaklanan sinerji, (teknolojik transfer) ve (yasal ve adli destek) sinerjisi örnek verilebilir.

Yine, yukarıda açık bir şekilde yazmasa da, alt yapı hizmetleri projelerinin oluşturacağı lojistik uyum sayesinde endüstrinin gelişmesine bundan sonra yapılacak katkılar ve kültürel yardım hibe projeleri sayesinde iki toplumun kültürel kaynaşmasına yapılacak katkılar da teyit edildi. Ayrıca, uluslararası kurumlara katkıda bulunan Japonya yardımlarının başarısıyla ilgili olarak, Dünya Bankası'nda kurulmuş olan Japon Sosyal Gelişim Derneği (JSDF) ve Gelişim Politikaları ve İnsan Kaynakları Derneği (PHRD) bazında yeni neslin yetiştirilmesi ve sivil toplumun yeteneklerinin geliştirilmesi ya da projenin rezerv fonu olarak kullanılması gibi bazı faaliyetlerin mevcut durumu da gözden geçirildi. Bu değerlendirmede, geçtiğimiz 10 yıl boyunca Türkiye'nin yaşamış olduğu hızlı ekonomik-sosyal kalkınmaya sağlanan Japon katkılarıyla ilgili olarak, (1) İstanbul kent taşımacılığına çevresel katkı, ekonomik-sosyal gelişime Japon yardımlarının katkısı (2) Eğitim projeleri ile Türkiye'de insan kaynaklarının geliştirilmesine Japonya'nın katkısı gibi noktalardan inceleme yapılmaya çalışıldı. Bunun sonucu, (1) ile ilgili olarak, gelecekte son derece iyi neticelerin çıkacağına dair beklenti var, (2) ile ilgili olarak, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve bunun sonucu olarak kuvvetli teşekküllerin oluşması açısından bakıldığında eğitim projelerinin etkinliğinin son derece yüksek olduğu teyit edildi. Ayrıca, bu değerlendirmede, Japonya'nın Ortadoğu'ya yönelik diplomatik hedefi olan "İstikrarlı ve Gelişen Ortadoğu" bağlamında, Japonya'nın Türkiye'ye yaptığı yardımların katkısı incelenememiştir.

2-3 Sürecin Uygunluğu

Türkiye'ye yapılan yardım politikalarının karar alma sürecinin genel anlamda uygun olduğu hükmüne varıldı. Şimdiye kadar iki ülke arasında iki kez gerçekleştirilen (1998 ve 2008) "Ekonomik İşbirliği Konferanslarının" her ikisinde de Türk tarafının öncelikli meselelerine önem gösterilmiştir. Ayrıca, 1998 yılından 2008 yılına kadar Türkiye ile "Ekonomik İşbirliği Konferansı" düzenlenmese de, bu süre içinde, ikili kredi yardımları ile ilgili görüşmelerin ve yetkili kişiler arasındaki münasebetin yeterince sağlandığı ve sorun olmadığına dair kabul, Japon tarafının ilgili kişilerinden alınan bilgilerle de teyit edilmiştir. Yine, 2008 yılında gerçekleştirilen "Ekonomik İşbirliği Konferansı" ile ilgili olarak, Türkiye'nin 2006 yılında "Yeni Sanayileşmekte Olan Ülkeler" dâhil olması ve bunu müteakip Japonya yardım projelerinin sınırlandırıldığı bir ortamda, her iki tarafın ihtiyaçlarını tekrar teyit etmesi açısından, bu konferansın zamanlaması, son derece münasiptir. Konferansın da faydalı olduğuna dair hem Türk hem de Japon tarafından olumlu değerlendirmeler yapılmıştır.

Türkiye'ye yapılan yardım politikalarının başlıklarına karar verme süreci de genel anlamda doğrudur. Özellikle, Türkiye'de, ikili kredi, teknik işbirliği, hibe yardımı projeleri arasında işbirliği örneklerine rastlanmakta, bütün bunlardan bir sinerji doğmaktadır.

Diğer taraftan, Japon tarafının yardım organizasyonunda 4 madde vardır. Birinci olarak, Ekim 2008'de Yeni JICA'nın faaliyete geçmesiyle birlikte, Türkiye'de ofis ve personeli tertip edilmemiş olan eski Japon Kalkınma Bankasının (JBIC) işleri ve kültürel hibe işbirliği ile

alakalı işlerin de eklenmesiyle, "dışarıdan çalışan" atanmasını da kapsayan "Personel Yapılanmasının" tekrar ele alınması zaruri olmuştur. İkinci olarak, teknik işbirliği ve ikili kredi işbirliğinin gözlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda, doğru uygulamalar yapılmasına rağmen, toplum tabanlı projeler, insani güvenlik hibesi ve kültürel hibe ile ilgili olarak, diğer yardım edilen ülkelerle aynı şekilde, projelerin başarısını ölçmeyi hedefleyen gözlem ve değerlendirme işleri yapılmadığı için, neticeleri ölçmek konusunda yapılacak iyileştirmeler gereklilik haline gelmiştir. Üçüncü olarak, yardım uygulamalarındaki prosedürler konusunda, karar alma sürecinin zaman aldığı, özellikle toplum tabanlı projeler ve insani güvenlik hibeleriyle ilgili olarak, prosedürlerde kolaylık sağlanması talep edilmekte olup, bu anlamda bundan sonra bazı iyileştirmelerin yapılması gereklidir. Dördüncü olarak, diğer yardım kurumları ve Türk hükümet yetkilileri arasında Japon yardımları hakkında yeterince bilgi sahibi olunmadığı ve iki ülke ilişkilerinin kuvvetlendirilmesi için, Japonya'nın vermiş olduğu destek konusunda daha pozitif ve stratejik kamuoyu bilgilendirilmesinin yapılması gereklidir.

Bölüm 3 Öneriler

3-1 Dört Önemli Başlıkta "Seçim ve Yoğunlaşma"

Türkiye "Yeni Sanayileşmekte Olan Ülkeler" arasına girip, istikrarlı ekonomik büyümeyi başarmasına rağmen, ekonomi ve sosyal kalkınmada aşması gereken çeşitli meseleler hala vardır. Dolayısıyla, Türkiye'ye yapılan desteklerle ilgili olarak, Türkiye'nin egemenliğine saygı göstererek, Türkiye'nin kendi çabaları ile baş etmekte zorlanacağı alanlar ve problemlerin ve ayrıca Japonya'nın nispi olarak üstün olduğu alanların seçilip, bu alanlara yoğunlaşarak destek faaliyetlerinin sürdürülmesi gereklidir.

Bu araştırmadan, Japonya'nın Türkiye'de yürüttüğü yardım başlıklarının son derece uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, bu önemli başlıklarla ilgili olarak, bundan sonra da destek verilmesinin uygun olduğu hükmüne varılmıştır. Bundan sonra, Türk tarafının ihtiyaçları yeterince dikkate alındıktan sonra bölgesel ve yardım projeleri ve önemli maddelerin alt başlıklarında "seçme ve yoğunlaşma" uygulamalarını kuvvetlendirip, verimli ve etkili sonuçların oluşmasını hedeflemek son derece önemlidir. Aşağıda, Güney-Güney İşbirliği'nin haricindeki 4 önemli başlıkta yürütülen somut yardımların durumu özetlenmiştir.

3-1-1 Deprem Önlemlerinin Kuvvetlendirilmesi / Afet Yönetiminin Kuvvetlendirilmesi

Japonya afet önleme konusundaki zengin birikimi ile Türkiye'nin kuzeybatısındaki depremin hemen sonrasında, eski haline getirme, tekrar inşa etme, koruma ve afet önleme sürecinde sürekli olarak, ikili kredi, hibe işbirliği, teknik işbirliği gibi çeşitli projeler üzerinden destek uygulamalarını sürdürmeye devam etmektedir. Türkiye'ye yapılan önemli yardım başlıklarından biri olan, Deprem Önlemlerinin Kuvvetlendirilmesi ve Afet Yönetiminin Kuvvetlendirilmesi konularında, Japonya diğer yardım kurumlarıyla kıyaslandığında nispeten üstündür ve Türkiye'nin ilgili kurumları tarafından Japonya'nın bu türlü desteğine olan talep yüksek seviyededir. Dolayısıyla, bundan sonra da teknik işbirliği ile yönetimlerin, toplulukların ve şahısların deprem sırasındaki reaksiyon kabiliyetlerini güçlendirmeyi hedefleyen bu yardım başlığına desteğin sürdürülmesi gereklidir. Somut olarak, Japonya'nın destek verdiği "Uzaktan Algılama" teknolojisinin afet önleme alanında uygulanması ve hâlihazırda onay aşamasında olan "Afet Kanununun" yürürlüğe sokulmasına gerekli yardımı Japonya verebilir diye düşünülmektedir.

Yine, bugüne kadar Türkiye'de, *Asya Afetleri Azaltma Merkezi* (ADRC) gibi kuruluşların işbirliği ile "Afet Zararlarını Azaltma Projesi'nin" uygulanmasının haricinde, JICA Afet Yönetimi ile ilgili olarak yöneticilere seminerler düzenlemiştir. Günümüzde, Türkiye ADRC'ye üye ülkelerden biri değildir ama önceki hükümetlerden gelen üye olma isteği vardır. Eğer üye ülkelerden bir itiraz gelmez ise, üye ülke olma olasılığı vardır. Aynı merkez, Asya bölgesindeki birçok ülkenin afet önleme ile ilgili işbirliklerini teşvik eden bir kurum olarak, her bir ülkenin kurumları arasında, afetle ilgili uzmanların değişimi, afetle ilgili bilgi toplama ve sunma, birçok ülke arasında afet işbirliği hakkında inceleme ve araştırmaları yürüttüğü için, bu merkeze üye olmak Türkiye için son derece faydalı olacaktır. Dolayısıyla, Japonya olarak alınacak inisiyatif ile, bu merkeze Türkiye'nin üyeliğinin teşviki bir fikir olarak düşünülebilir.

3-1-2 Sosyoekonomik Kalkınma İçin İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

Türkiye'de endüstrinin ihtiyacı doğrultusunda insan kaynaklarının geliştirilmesi acil bir meseledir. Endüstrideki gelişmeye karşılık verebilen ileri teknolojinin ülkeye kazandırılması gerekli olduğundan, üretim ve ileri teknoloji konularında Japonya'nın işbirliğine duyulan beklenti de büyüktür. Diğer taraftan, Japon özel sektör firmalarına göre, Türk firmalarının üretim kontrol sistemleri ve personel kalitesi, özel sektörün ilerlemesinin önündeki engellerden bazıları olarak görüldüğü için bu konulara da destek talep edilmektedir.

Dolayısıyla, bundan sonra, "seçme ve yoğunlaşmanın" kuvvetlendirilmesi başlığı altında; özellikle Türkiye'nin desteğe ihtiyaç duyduğu üretim, ileri teknoloji alanlarında insan kaynaklarının geliştirilmesine yoğunlaşıp, Japon özel sektörünün ilerlemesi bakış açısını da temel alarak, üniversite, devlet, özel sektör işbirliği sağlanılarak, mesleki yüksek okullara, meslek liselerine ve yüksek öğrenim kurumlarına destek verilmek suretiyle insan kaynaklarının geliştirilmesi son derece önemlidir.

3-1-3 Çevrenin İyileştirilmesi

"Çevrenin İyileştirilmesine" destek, Türkiye Kalkınma Planı'nda da önemli bir yer teşkil ediyor. Bu konuya, Türk tarafının ihtiyacı yüksek seviyededir. Japonya, bugüne kadar ikili kredi işbirliği ile şehir çevre iyileştirmeleri ve teknik işbirliği üzerinden enerji tasarrufu gibi çevre üzerindeki yükü azaltacak destekler verdi. Türkiye'nin yakın zamanda gerçekleştirdiği geniş çaplı ekonomik büyümeyle birlikte, bundan sonra Türkiye'ye ODA' nın desteği sınırlanacağı için, teknik işbirliği desteği, ayrıca diğer hükümet fonlarının (OOF) kullanımı daha ön plana çıkacaktır.

Ayrıca, Türkiye'de çevre konusunda, yardım kurumlarının haricinde Türk Sivil Toplum Kuruluşları da (STK) olumlu bir şekilde desteklerini sunuyorlar. Yine, Avrupa Birliği'ne katılım ön koşullarına uyum sağlamak için AB merkezli olarak, çevre konusunda AB standartlarına uyum sağlanabilmesi için de işbirliği yürütülmektedir. Japonya günümüze kadar, çevre, enerji tasarrufu alanlarında, önemli yardım kurumlarıyla bilgi alışverişinde buluna geldi. Bundan sonra da, işbirliği anlamında, diğer yardım kurumlarıyla bilgi ve fikir alışverişini olumlu bir şekilde sürdürüp, diğer yardım kurumlarıyla kıyaslandığında Japonya'nın teknik açıdan önderliğinin aşikâr olduğu çevre ve enerji tasarrufu alanları (iklimde değişime karşı önlemler) odaklı işbirliği yapmasında fayda vardır.

3-1-4 Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması

Türkiye'de şehir ve kırsal bölge arasındaki farklılık, endüstrileşmenin ilerlediği batı ile, modernleşmenin gerisinde kalmış doğu arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıklar hala çok büyüktür. Bu yüzden, bölgeler arasındaki dengesizliğin azaltılması, geri kalmış bölgelerin kalkınmasının teşvik edilmesi, son derece önemli bir konudur. Ekonomik olgunlaşmayla birlikte, başkent çevresindeki banliyölerde çeşitli sivil kuruluşlar sosyal açıdan zayıf kişilere destek sunuyorlar. Yine, Doğu Karadeniz, Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, Türk hükümeti büyük ölçekli bölgesel kalkınma planlarını yürütüyor. Bütün bu bölgesel kalkınma planları kapsamında, çeşitli yardım kurumları, STK' lar, araştırma kurumları ve özel sektörün katılımıyla birçok alanı içine alan kapsamlı projeler planlanıp, yürürlüğe

konuluyor. Japonya ise, ayrıca, Doğu Karadeniz hedef olmak üzere Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması için teknik işbirliği yürütüyor.

"Bölgesel Dengesizliklerin Azaltılması" problemi, Türkiye'nin kendi kendine çözüm bulabileceği bir başlıktır fikri de mevcuttur. Bunun dışında, Doğu Karadeniz Bölgesine yapılan teknik işbirliği yardımlarıyla ilgili olarak, şu anda bu proje hala uygulama safhasında olduğu için bu aşamada gözle görünür bir netice de ortada yoktur. Fakat 2008 yılında yapılan Ekonomik Tedbirler Konferansı'nda da ele alındığı gibi, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Kürt Meselesi ve Terör faaliyetleri gibi istikrarsızlık unsurlarını içinde barındırıyor. Bunun gibi bölgelerin sosyal istikrarına yapılacak katkılar, Türkiye'nin istikrarlı sosyoekonomik kalkınmasına, dahası çevre ülkeleri de kapsayan Ortadoğu bölgesinin istikrarı ve kalkınmasına da katkıda bulunacaktır ki, bu Japonya'nın Ortadoğu'daki diplomatik politikalarıyla da örtüşmektedir. Dolayısıyla, Türkiye hükümetinin ihtiyaçları, diğer yardım kurumlarının eğilimleri ve Japonya'nın şimdiye kadarki ekonomik başarısı temel alınarak, stratejik yardımların nasıl yapılacağı incelenmelidir. Somut olarak, Türk hükümeti ve diğer yardım kurumlarının ulaşmakta zorlandığı sektörlerde ve bölgelerde (mesela azınlıkların yaşadığı bölgeler) yerel yönetimler ve STK' lar ile ortaklıklar kurulup, yardıma ihtiyacı olan insanlara direkt olarak el uzatılıp, neticenin kolayca alınabileceği halk tabanlı projeler ve insani güvenlik işbirliği gibi yardımların hayata geçirilmesi doğru olur diye düşünülüyor. Yine, bu projeleri hayata geçirirken, yerel yönetimler ve STK' lara destek sağlanması, yerelden yönetim ve yerel idarelerin etkinliğini arttırmaya çalışan Türkiye'nin ihtiyaçlarıyla ve ODA' nın temel prensiplerinden olan "İnsani Güvenlik" bakış açısından yapılan yardım politikalarıyla da örtüşmektedir.

3-2 Ortadoğu'nun İstikrarı ve Kalkınmasına Katkıda Bulunabilmek İçin (Güney-Güney İşbirliği'nin) Teşviki

Türkiye'nin göze çarpan kalkınması ve kendi kendine yetme bilincini temel alarak, bundan sonra Türkiye'ye yapılacak yardımlar konusunda, "Ortaklık" prensibine dayalı yeni bir işbirliği yapısına ihtiyaç vardır.

Son zamanlarda, Ortadoğu, Kafkaslar, Orta Asya, Balkanlar ve Karadeniz Bölgesi'ni içine alan bölgenin istikrarı ve kalkınması konusunda Türkiye'nin yerine getirdiği görev daha da önemli hale gelmiştir. Haziran 2008'de gerçekleştirilen o zamanın Başbakanı Fukuda ve Türkiye Cumhurbaşkanı Gül'ün görüşmelerinde de, iki ülke arasında ilk defa ortak deklarasyon yayınlanarak, ikili ilişkilerin kuvvetlendirmesiyle birlikte uluslararası toplumun barış ve refahını hedefleyen işbirliklerinin yapılması yönünde yeni bir istikamet belirlenmiştir. Türkiye yardım alan ülke konumundan yardım veren ülke olma değişimini yaşıyor. Türkiye, Pakistan ve Afganistan ile iyi ikili ilişkiler kurmuştur. Ayrıca TİKA, barışın tesisini ana yardım başlıklarından biri olarak sunduğundan, Japonya ve Türkiye'nin birlikte bölgenin istikrarına katkı sağlama ihtimali olabilir.

Japonya, bugüne kadar Türkiye ile yaptığı işbirliğinin neticelerini çevre ülkelere de yaymak amacıyla, yardım başlıklarından biri olan "Güney-Güney İşbirliği'ni" öne çıkartmak suretiyle, üçüncü ülkelere verilen eğitimlerle yardım faaliyetlerini sürdürme geldi. Bu eğitimler, üçüncü ülkelerin stajyerlerinden de yüksek takdir toplamıştır. Ancak, Japonya'nın Ortadoğu'ya yönelik diplomatik hedefi olan "Orta Doğu'nun İstikrarı ve Kalkınması" bakış açısından bakılınca, işbirliklerinin yeterince açık hale getirilemediği inkar edilemez. Sadece kalkınma işbirliği tarafından değil, diplomatik politikalar ve bölgesel işbirlikleri açısından da

bundan sonrası için Orta Doğu'nun istikrarı ve kalkınması amacıyla "Üçüncü Ülkelere Ortak Yardım"ı önemseyen işbirliklerinin tesisi zaruridir.

Ayrıca, şimdiye kadar Japonya'nın yürüttüğü üçüncü ülke eğitimleri ile Filistin'e yardımlar yapılmıştır. Bu faaliyet, üçüncü ülkelere yönelik ortak işbirliğinin bir şekli olarak, bundan sonra da teşvik edilmelidir. Dahası, üçüncü ülkelere sadece eğitim projeleri değil, mevcut kaynakların ve insan kaynaklarının olumlu bir şekilde kullanımı açısından da, üçüncü ülkelere uzmanların yollanmasıyla Ortadoğu'nun istikrarı ve kalkınmasına katkı sağlayacak ortak işbirliği olasılıklarının incelenmesinde yarar olduğu düşünülmektedir.

Yine, JICA, yüksek teknolojiye sahip "Yeni Sanayileşmekte Olan Ülkeler" ile "Güney-Güney İşbirliği" kapsamında ortaklık programları imzalayıp, birlikte diğer gelişmekte olan ülkelere yardım sağlamaktadır. Eylül 2007 tarihine kadar, Asya, Orta ve Güney Amerika ve Ortadoğu'dan on iki ülke ile ortaklık programları imzalanmış ama Türkiye ile henüz ortaklık programının imzalanması aşamasına gelinememiştir. Bunun en önemli sebebi olarak, TİKA'nın kapasite gelişiminde bazı sorunların olduğu düşünülüyor. Yakın zaman içinde, üçüncü ülkelere direkt yardımlar konusunda, Türkiye ile ortaklık kurulup, uygun bir şekilde vazife bölüşümü yapılarak, Ortadoğu barışına katkı sağlayacak Türk Japon ortak inisiyatifinin büyümesi beklenmektedir.

3-3 İşbirliğinden Doğan Sonuçların Hayata Geçirilmesi ve Sürdürülmesi

Türkiye'nin, yakın gelecekte, yardım almak konusunda ihtiyaç duyan ülke olma ihtimali yüksek olduğu için, ihtiyaçları bitene kadar olan sürede, şimdiye kadarki işbirliğinden doğan iyi neticelerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için aşağıdaki destekler gereklidir.

3-3-1 İkili Kredi İşbirliğinden Doğan İyi Neticelerin Hayata Geçirilmesi ve Sürdürülmesi

İstanbul merkezli olmak üzere, İstanbul kent taşımacılığına çevresel katkı, afet önleme ve ekonomik-sosyal kalkınmayı hedefleyen ikili kredi işbirlikleri çeşitli alanlarda yürürlüğe girmiştir. Yine, Türkiye'de ikili kredi işbirliği ve teknik işbirliğinden doğan projeler arasında işbirlikleri de yapılmıştır. Bundan sonra, ikili kredi işbirliği ve yeni projelerin uygulanması ihtimali sınırlanacaktır. Fakat şimdiye kadar uygulanmış ya da uygulanmakta olan ikili kredi işbirlikleri ile ilgili olarak, iyi neticelerin hayata geçirilmesi ve sürdürülmesi için de teknik işbirliği ile tesislerin işletim iyileştirmeleri için işbirliği ve işlerin takibi etkili olacaktır.

3-3-2 Eğitim Programlarının Sürdürülmesi ve Geri Dönen Stajyerlerin Eğitim Yardımcısı Olarak Kullanılması

Türkiye'den 1998 yılından bu yana 10 yıl boyunca, toplam 2000 kişilik stajyer kabul edilmiş, ülkelere geri dönen stajyerler arasından bakan ve müsteşarlar çıkmıştır. Eğitim projeleri ile insan kaynaklarının geliştirilmesi belirli bir iyi neticeyi doğurmuş, dahası, Türk tarafından takdir almıştır. Ayrıca, eğitim projeleri ile yapılan işbirlikleri konusunda, Japonya'ya karşı olumlu imajın oluştuğu ve Türk Japon dostluğunun kuvvetlenmesine direkt katkı sağladığı değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Dolayısıyla, bundan sonra da iki ülkenin ortaklığının kuvvetlendirilmesi ve daha fazla karşılıklı anlayışın teşviki için eğitim projeleri üzerinden insan kaynaklarının gelişiminin sürdürülmesi gereklidir.

Ayrıca, Türkiye'de JICA, geri dönen stajyerler için kurulan mezunlar derneğine desteğini sunuyor. Şimdiye kadar geliştirilmiş kişisel ilişkileri ve kişisel iletişimlerini sürdürebilmek, bundan sonra karşılıklı birbirini anlama ve dostluk ilişkilerinin daha da ilerlemesi için geri dönen stajyerler için kurulan mezunlar derneğinin muhakkak desteklenmesi ve dönen stajyerlerden eğitmen yardımcıları olarak istifade etmek gereklidir.

3-4 Kısıtlanmış Yardım Projelerinin Esas Noktalarının Ön Plana Çıkarılması

Son zamanlarda, geniş çaplı ekonomik büyümeyle birlikte, Türkiye'de uygulanan yardım projeleri sınırlı hale gelmiştir. Bu yüzden, bundan sonra teknolojik işbirliği, halk tabanlı projeler, insani güvenlik işbirliği ve uluslararası kurumlara katkı projelerinin daha da sınırlı hale gelme ihtimali yüksektir. Dolayısıyla, sınırlı yardım projeleri ile ilgili olarak, bu projelerin hususiyetleri azami seviyeye ulaştırılarak, projeler arasındaki işbirliklerini planlayarak, işbirliklerinin etkilerini arttırmayı hedeflemek gereklidir.

3-4-1 Teknik İşbirliklerinin En Kısa Zamanda İmzalanması

Günümüzde, kıdemli gönüllülerin ve uzmanların 90 günden daha fazla Türkiye'de kalmalarıyla ilgili çalışma izni sorunu yaşanmaktadır. Bu nedenle, yeni uzman gönderimleri askıya alınmıştır. Fakat kıdemli gönüllülerin şimdiye kadar halk tabanlı projeler ve insani güvenlik projelerinde inşa edilen tesis ve teknik işbirliği projelerinin bitim aşamalarına gönderilmeleriyle, belli bir sinerjinin ortaya çıktığı ve işbirliğinin neticelerinin devamlılığının sağlanması açısından da bunun faydalı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, Japon uzmanların daha da faal olabilecekleri teknik işbirliklerinin en kısa zamanda imzalanması gereklidir.

3-4-2 Stratejik Bir Şekilde Uluslararası Kurumlara Yapılan Bağışlarla Japonya'nın Desteğinin Verilmesi

Uluslararası kurumlara katkıda bulunan Japonya yardımlarıyla ilgili olarak, aralarında Türk yerel yönetimleri ve STK'ların kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve fakirliğin yok edilmesini amaçlayan yardımlar çokça olup, bunlar Japon yardım politikalarıyla da uyushmaktadır. Japonya'dan Türkiye'ye yapılacak olan yardım projelerinin sınırlanacağını hesaba katarak, bundan sonra uluslararası kurumlara bulunulacak bağışlar konusunda, Japonya'nın kendi başına büyütmede zorlanacağı projelere fon sağlayarak, daha stratejik uygulamalar yapması son derece önemlidir.

3-5 Yeni Yardım Projelerinin Uygulanması

Türk tarafının ihtiyaç duyduğu ileri teknoloji alanında, üniversiteler ile akademik değişim programlarının teşvik edilmesi gibi yeni yardım projeleri düşünülmektedir. Türkiye'den, "Türk-Japon Dostluk Üniversitesi'nin" kurulması fikrine destek talebi olmuştur. Aynı şekilde, gelişmekte olan ülkelerde üniversite kurulmasına ilişkin Japon yardımı olarak, "Japonya-Mısır Bilim ve Teknoloji Üniversitesi" örnek olarak verilebilir. Bu, Japonya'nın işbirliği ile, Ortadoğu ve Arap Dünyası'nın merkez üssü olabilecek Mısır'da, Japon tarzı mühendislik eğitimi ve araştırma aktivitelerini uygulayacak, devlete ait bilim ve teknoloji üniversitesinin kurulması fikridir. Fakat özellikle pozitif bilimlerin öğretildiği üniversiteleri kurarken işin çekirdeği olan öğretim üyelerini Japonya'dan uzun süreliğine yurt dışına yollamak son derece zordur. Japonya'dan uzun süreliğine öğretim üyelerinin yollanması konusundaki engeller düşünüldüğünde, Türkiye'de ileri teknoloji alanındaki kapasite

geliştirme bakış açısından baktığımızda, önceki hükümetin fikrine desteğin incelenmesini umuyoruz.

Yine, ileri teknoloji ve bilim-teknoloji alanlarında yeni projelerden olan "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bilimsel ve Teknik Araştırma İşbirliği Projesi'nin" uygulanması düşünülebilir. Bu proje, Japonya Bilim ve Teknoloji Ajansı (JST) ve JICA tarafından oluşturulmuş, Milli Eğitim ve Dışişleri Bakanlıklarının destekleriyle 2008 yılında başlatılmıştır. Somut olarak, bu proje, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarını temel alarak, küresel ölçekteki meseleleri hedef konusu yapan, uluslararası ortak araştırmaları teşvik ediyor. Böylece, küresel ölçekte meselelerin çözümü ve bilimsel ve teknolojik standartların arttırılması, ayrıca, gelişmekte olan ülkelerin kendi başlarına araştırma geliştirme kabiliyetlerinin arttırılması ve bu ülkelerin meselelerini çözebilmeleri hedeflenmektedir. Türkiye'ye yapılan yardımların ana başlıklarından olan çevre ve afet önlemleriyle ilgili araştırma konuları, bu projenin kapsamındadır. Ayrıca, çevre ile uyumlu su kaynaklarının yönetimi, kültür balıkçılığı tekniklerinin teşviki, su ürünlerinin ihracının teşviki gibi konular Türkiye için son derece önemlidir. Bu nedenle, balıkçılık endüstrisinde ortak araştırmalar yapılabilir. Uygun tema ve Türk tarafından araştırma kurumu ya da Japon tarafından ortak araştırma kurumu varsa, uygulanabilir bir yardım projesi olarak düşünülebilir.

3-6 “Türkiye'deki Japon Yılı” Vesilesiyle Karşılıklı Projelerin Teşviki ve Kamuoyu Bilgilendirmesinin Kuvvetlendirilmesi

2010 yılında düzenlenmesi planlanan "Türkiye'de Japon Yılı", ikili ilişkilerin çeşitli alanlarda daha da iyileştirilmesi için önemli bir fırsattır. "Türkiye'de Japon Yılı"nın gelip geçici etkinliklerden ibaret olmaması için stratejik planlamalar yapılmalıdır.

Mesela, Türkiye'deki diğer yardım kurumları ve bakanlar gibi yüksek seviyeli Türk yetkililerinin dahi Japonya yardımları ile ilgili bilinç seviyesinin yeterli olmadığı belirtilmiştir. Bunun haricinde, "Türkiye'de Japon Yılı"nın düzenlenmesiyle aynı sıralarda, yüksek seviyeye yönelik ODA seminerleri veya atölye çalışmalarının düzenlenmesi, Japonya'nın çok takdir topladığı deprem önlem, insan kaynakları geliştirme, ikili kredi gibi işbirliği projelerinin iyi neticelerinin Türk tarafındaki ilgili kişiler veya JICA'nın ülkeye geri dönen stajyerleri tarafından sunulması düşünülmektedir. Böyle eğitilmiş kişilerden istifade edilmesi, yukarıda bahsedilen işbirliği sonuçlarının etkin biçimde uygulanmasıyla da alakalı olacaktır.

Ayrıca, Türkiye için genel olarak son derece Japonlara dost, Japon kültürüne yoğun ilgili bir millet denilse de, gençlerin Amerika ve Avrupa kültürüne olan eğilimlerinin artması, gelecekte, günümüzdeki Japonlara yakın tavrın değişebileceği ihtimalini doğuruyor. Dolayısıyla, "Türkiye'de Japon Yılı'nda" özellikle gençleri hedef kitle olarak kabul eden medya üzerinden Japonya'ya yönelik halkla ilişkiler yürütülmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, sadece kültürel değişim ve kültürel tanıtımla yetinilmeyip, iki ülke gençlerinin bilim ve teknoloji alanları gibi konularda gerçekleştireceği faaliyetler de düşünülmelidir. Bu anlamda, daha önce bahsettiğimiz "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Bilimsel ve Teknik Araştırma İşbirliği Projesi'ni" uygulayıp, Türk üniversite ve araştırma kurumları ile akademik değişim programlarının teşviki iyi bir fikir olabilir.

3-7 Yardım Politikalarına Karar Verme ve Uygulama Aşamalarının İyileştirilmesi

Türkiye'ye yapılan yardım politikalarına karar verme ve uygulama aşamalarının genel anlamda uygun olduğu teyit edildi. Diğer taraftan, yardımların karar ve uygulama aşamalarıyla ilgili olarak, somut bazı sorunlar ve talepler olduğu için aşağıdaki gibi iyileştirmeler gereklidir.

3-7-1 Bölgedeki ODA Çalışma Kolunun Liderliğinde Önlemler Toplantısının Yapılması

2008 yılındaki Ekonomik İşbirliği ve Politik Tedbirler Konferansı'nda, Türk tarafı bu gibi konferansların iki üç yılda bir yapılması yönündeki talebini belirtti. Diğer taraftan, Japonya bölgenin mevcut durumunu ve ihtiyaçlarını çok iyi bilen bölgedeki ODA çalışma kolu merkezli olmak üzere yerel fonksiyonlarının kuvvetlendirilmesini planlıyor. Dolayısıyla, bundan sonra yerel seviyede söz konusu konferanslar temel olmak üzere, iki ülkenin ilgili kişilerince fikir alışverişi ortamının oluşturulması umulmaktadır.

3-7-2 JICA Ofisinde Ana Personelin Uygun Olarak Yerleştirilmesi

2008 yılı Ekim ayında JICA ve JBIC' nin birleşmesiyle, JICA' nın Türkiye ofisinde organizasyon yapılanmasına yönelik hazırlıklar çeşitli alanlarda yürütüldü. Fakat Türkiye ofisinde, şimdiye kadarki işlerin optimizasyonuna ilaveten, personel yapısının gözden geçirilmesine dair önlemlerin incelenmesi gereklidir. Çalışan sayısının artırılması zor ise, dışarıdan çalışanların atanması ya da ofis içinde önemli çalışanların uygun bir şekilde tertip edilmesi gibi adımlar biran önce atılmalıdır.

3-7-3 Başvuru Prosedürlerinin Biraz Daha Kolaylaştırılması ve İyileştirilmesi

Türk tarafından Japon yardımlarının uygulama prosedürlerinde yapılması gereken iyileştirmeler zaman zaman belirtilmektedir. Taleplerin incelenmesi işlemi her an yapılsa da, projenin içerik değişikliği prosedürleri de kolayca yapılabilmelidir. Yine halk tabanlı projeler ve insani güvenlik yardımlarıyla ilgili olarak, başvuru prosedürünün biraz daha kolaylaştırılması ve iyileştirilmesi konusunda inceleme yapılmalıdır.

3-7-4 Gözlem ve değerlendirmenin kuvvetlendirilmesi

Halk tabanlı projeler ve insani güvenlik yardımlarıyla ilgili olarak, yardım edilen organizasyondan işlerin gidişatıyla ilgili olarak raporlar sunulmaktadır. Bu raporlarda malzeme ve ekipmanların sağlanmasıyla ilgili bilgiler sınırlı olup, projenin etkilerini ölçmek için yeterli bilgi elde edilememektedir. Halk tabanlı projeler ve insani güvenlik yardımlarıyla ilgili olarak, Paris Deklarasyonu'nda istenilen performans odaklı, sonuçların başarısını daha iyi ölçebilen gözlem ve değerlendirme yapısının kurulması gereklidir.

3-7-5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Hedefleyen Yardımların Teşvik Edilmesi

Japonya, yerel hibe projeleri ve insani güvenlik yardımlarında, cinsiyeti dikkate alan konu başlıklarını uyguluyor. Fakat Türkiye'de toplumsal cinsiyet farklılıkları ciddi konulardan biri olduğu için Japon hükümetinin 2005 yılında duyurduğu cinsiyet ve kalkınma (GAD) inisiyatifine uygun şekilde, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen, cinsiyet ayrımının düzeltilmesi için yapılacak yardımların teşvik edilmesi gereklidir.